

**HƏRBİ PEDAQOGİKA
ВОЕННАЯ ПЕДАГОГИКА
MILITARY PEDAGOGY**

UOT 371

Amil Seydämir oğlu Dadaşov
*Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun
fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorantı,
Heydər Əliyev adına Hərbi İnstitutun baş müəllimi
<https://orcid.org/0000-0002-9379-0798>*

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA HƏRBİ – MÜHƏNDİS TƏHSİLİ TARİXİNİN
– PEDOQOJİ TƏHLİLİ**

Амил Сейдемир оглы Дадашов
*докторант по программе доктора философии
Института образования азербайджанской республики,
старший преподаватель Военного Института имени Гейдара Алиева*

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ИСТОРИИ ВОЕННО – ИНЖЕНЕРНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ**

Amil Seydamir Dadashov
*doctoral student in the program of doctor of philosophy of the
Institute of Education of the Republic of Azerbaijan,
senior lecturer at the Military Institute named after Heydar Aliyev*

**PEDAGOGICAL ANALYSIS OF THE HISTORY OF MILITARY
– ENGINEERING EDUCATION IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN**

Xülasə. Məqalə hərbi-mühəndislik təhsili sistemində silahlı qüvvələrin müdafiə imkanlarının və hazırlığının formalaşdırılması problemindən bəhs edir. Göstərilir ki, hərbi mühəndislik təhsili, hərbi personalı hərbi kontekstdə mühəndislik problemlərini həll etmək üçün lazımı bilik və bacarıqlarla təchiz edir. Məqalədə Azərbaycan Respublikasında hərbi-mühəndis təhsilinin tarixi problemləri, həmçinin onun 1990-cı illərin əvvəllərindən başlayaraq son dövrlərə qədərki inkişafı təhlil edilmişdir. Əsas mərhələləri, kurikulumun təkamülünü, xüsusi təyinatlı təhsil müəssisələrinin fəaliyyət dövrləri daxil olmaqla həmçinin xidməti nizamnamə və təlimatları tədqiq etməklə, bu təhlil Azərbaycanda hərbi-mühəndislik təhsilini formalaşdıran pedaqoji aspektlərə dair fikirlər verməyə çalışır.

Açar sözlər: *hərbi təhsil, milli ordu, mühəndislik təhsili, təhsilin tarixi, pedaqoji təhlili, texnoloji təkmilləşmələr, pedaqoji texnologiyalar, pedaqoji innovasiyalar*

Резюме. В статье рассматривается проблема формирования обороноспособности и подготовки Вооруженных Сил в системе военно-инженерного образования. Показано, что военно-инженерное образование вооружает военнослужащих необходимыми знаниями и навыками для решения инженерных задач в военных условиях. В статье анализируются исторические проблемы военно-инженерного образования в Азербайджанской Республике, а также его развитие с начала 1990-х годов до новейшего времени. Анализируя основные этапы, эволюцию учебной программы, периоды работы специальных учебных заведений, а также уставы и инструкции службы, данный анализ пытается дать представление о педагогических аспектах, формирующих военно-инженерное образование в Азербайджане.

Ключевые слова: *военное образование, национальная армия, инженерное образование, история образования, педагогический анализ, технологические усовершенствования, педагогические технологии, педагогические инновации*

Summary. The article deals with the problem of forming the defense capabilities and training of the armed forces in the system of military-engineering education. Military engineering education is shown to equip military personnel with the necessary knowledge and skills to solve engineering problems in a military context. The article analyzes the historical problems of military engineering education in the Republic of Azerbaijan, as well as its development from the beginning of the 1990s to recent times. By examining the main stages, the evolution of the curriculum, the periods of operation of special educational institutions, as well as the service regulations and instructions, this analysis tries to provide insights into the pedagogical aspects that shape military engineering education in Azerbaijan.

Key words: *military education, national army, engineering education, history of education, pedagogical analysis, technological improvements, pedagogical technologies, pedagogical innovations*

Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən təhsil islahatlarına dair direktiv və proqram xarakterli sənədlərdə hərbi təhsilin inkişaf etdirilərək təkmilləşdirilməsi beynəlxalq tələblərə uyğun olaraq modernləşdirilməsi günün ən müasir və ən aktual problemlərindən hesab olunur. Hərbi təhsil müəssisələrində təhsilin isə ən mühüm tərkib hissələrindən olan hərbi mühəndislik təhsili müharibə şəraitində yaşayan ölkələr üçün daha önəmli sayılır. Mühəndislik təhsilinin önəmi yeni mühəndis kadrların işğaldan azad edilmiş bölgələrin təmizlənməsi və bərpa quruculuq işlərində icra edilən hər tərəfli mühəndis vəzifələridir.

Müstəqilliyin ilk illərində Azərbaycan öz silahlı qüvvələrinin və milli kadrlar hazırlayan hərbi təhsil müəssisələrinin qurulmasında çoxsaylı çətinliklərlə üzləşdi. Hərbi-mühəndislik təhsili sistemi özünün yeni yaranma mərhələsinə qədəm qoymuşdu. Ölkənin inkişaf edən müdafiə ehtiyaclarını ödəmək üçün ixtisaslaşdırılmış müəssisələrin yaradılmasına zəruri ehtiyac duyulurdu. Bunun üçün Silahlı Qüvvələrin inkişaf etdirilməsi çox vacib idi. Bu dövrdə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri infrastrukturun inkişafı, müdafiənin dərinliyində mühəndis işləri üzrə möhkəmlənmə, minatəmizləmə əməliyyatları və döyüş mühəndisliyi vəzifələrini həll etməyə qadir olan mühəndis bölmələrinin formalaşdırılmasına diqqət yetirdi [1].

Hərbi mühəndislərə artan tələbatı ödəmək üçün Azərbaycanda ixtisaslaşdırılmış hərbi təhsil müəssisələri yaradıldı. Bunlara Bakı Ali Birləşmiş Komandanlıq məktəbi nəzdində yaradılmış hərbi mühəndis kafedrası, Silahlı Qüvvələrin Akademiyasının hərbi mühəndis hazırlığı kafedrası, Təlim və Tədris mərkəzinin Hərbi Mühəndis hazırlığı kafedrası, Azərbaycan İnşaat Mühəndisləri İnstitutu və Azərbaycan Politexnik İnstitutunun Xüsusi fakültələri hərbi-mühəndislik təhsili vermək üçün yaradılmış qurumlar ara-

sında idi. Bu qurumlar nəzəri bilikləri praktiki tətbiqlə birləşdirərək hərbi tələblərə uyğunlaşdırılmış mühəndislik təcrübəsini inkişaf etdirməyi hədəfləyirdi. O zamanlar Azərbaycanın hərbi-mühəndis təhsili sistemi sovet modelinin təsiri altında idi. Lakin zaman keçdikcə tədris planı Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin xüsusi ehtiyaclarına cavab vermək üçün təkmilləşdirildi. Hərbi mühəndislərin praktiki bacarıqlarını artırmaq üçün ilkin olaraq ixtisaslaşdırılmış mütəxəssislərlə təlim toplanışları keçirilməklə kurslara cəlb edildi. Beləliklə döyüş mühəndisliyi, tikinti mühəndisliyi, minatəmizləmə əməliyyatları və hərbi mühəndislik təminatı üzrə kadr hazırlığı təlim sistemləri yaradıldı.

Azərbaycanda hərbi-mühəndislik təhsilində tətbiq edilən pedaqoji yanaşmalar zaman keçdikcə təkmilləşməyə başladı. Belə ki, dərslərin təşkilinin ümumi prinsipləri və alqoritmi, müəhazirə, seminar, qrup və praktiki məşğələlər, təhsilalanların müstəqil işi haqqında məlumatlar, bütün növ dərslərin təşkili, dərslərin vaxtının bölüşdürülməsi və məşğələnin aparılmasına dair gənc professor-müəllim heyətinə tədris məşğələlərinə hazırlıq və onun təşkili prosesində köməklik üçün yeni tövsiyələrdə yer aldı [2].

Əvvəlcə təlim metodlarına uyğun olan müəhazirələr, seminar məşğələləri, təşkil olundu. Sonra isə dərslərə və laboratoriyaya işlərinə əsaslanan məşğələlərə. Bununla belə, praktiki bacarıqlara tələbat artdıqca daha çox praktiki öyrənməyə doğru keçid baş verdi. Sahə məşğələri, simulyasiya təlimləri və təcrübələr kurikulumun ayrılmaz komponentlərinə çevrilərək tələblərə nəzəri biliklərini real dünya ssenarilərində tətbiq etməyə imkan verdi [3].

Azərbaycanda müstəqilliyin ilk dövründən hazırkı zamana qədər xüsusi təyinatlı ali hərbi təhsil müəssisələrinin pedaqoji kadr hazırlığında müxtəlif çətinliklər mövcud olub. Hərbi pedaqoji

fəaliyyətin əsas xüsusiyyəti kimi gənc professor-müəllim heyəti ilə yanaşı təcrübəli pedaqoqlarında peşəkar hazırlıqlarının daimi artırılması istiqamətində bu fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi zəruri vəzifələrdəndir. Belə ki, milli-mənəvi və ümumbəşəri dəyərləri qoruyan və inkişaf etdirən, geniş dünyagörüşünə malik olan, təşəbbüs və yenilikləri qiymətləndirməyi bacaran, nəzəri və praktiki biliklərə yiyələnən, müasir təfəkkürlü, silah və hərbi texnikanı mükəmməl bilən mütəxəssis kadrların hazırlanması tələbləri qarşısında müəllim heyəti hərbi elmi

biliklərinin artırılması və bu istiqamətdə daima pedaqoji tələblərə müvafiq hazır olmalıdır [4].

Mühəndislik təlimi üzrə xüsusi təyinatlı hərbi təhsil müəssisələrinin pedaqoji fəaliyyətinin əsas mərhələləri müxtəlif dövrlərdə fərqli yanaşmalarla tətbiq edilib.

Xüsusi təyinatlı hərbi təhsil müəssisələrinin mühəndislik təlimi üzrə fəaliyyətlərinin öyrənilməsinin bəzi çətinliklərinin olmasına baxmayaraq, ümumi olaraq, hərbi mühəndis təhsilinin pedaqoji fəaliyyəti (cədvəl 1), əsasən, illərə görə yeddi inkişaf istiqamətləri üzrə təkmilləşdirilməsi səmərəli həyata keçirilib.

Cədvəl 1.

Azərbaycanda Hərbi-Mühəndislik Təhsilinin əsas inkişaf istiqamətləri

İl	Əsas inkişaf istiqamətləri
1991	Mövcud institutlarda hərbi mühəndislik üzrə fakültələrin yaradılması
1995	Xüsusi hərbi mühəndislik kurslarının təqdim edilməsi
2000	Texnologiyaların genişləndirilməsi üçün müəllimlərin hazırlanması
2005	Xarici orduların hərbi təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq çərçivəsində müxtəlif sahələrdə təcrübə proqramlarının təşkil edilməsi
2010	Hərbi təşkilatlarda praktiki təlimlər və staj proqramlarının tətbiqi
2015	Müasir mühəndislik proqramları və simulyasiya alətlərinin daxil edilməsi
2020	Kibertəhlükəsizlik və rəqəmsal müharibə yetərliklərinə fokuslanma

2000-ci illərin əvvəllərindən Azərbaycan hərbi mühəndislik təhsili sisteminin modernləşdirilməsində mühüm nailiyyətlər əldə olundu. Azərbaycan Milli Ordunun hərbi Akademiyasında Mühəndislik üzrə fakültənin inkişafı və infrastrukturun yeniləşdirilməsində davamlı təkmilləşdirmələr özünü göstərdi. Bunlarla yanaşı silahlı qüvvələrin təhsil müəssisələrinin xüsusi yeni proqramlar, o cümlədən xüsusi simulyasiya təlimləri, geoməkan kəşfiyyatı, hərbi mühəndis təminatı üzrə partlayıcı sursatların zərərsizləşdirilməsi və mülki-hərbi əməkdaşlıq üzrə ixtisaslaşdırılmış kurslar təqdim etdi [5]. Bu əlavələr müasir müharibənin inkişaf edən tələblərinə cavab vermək və mühəndis heyətinin müxtəlif ssenarilərə hazırlığını təmin etmək məqsədi daşıyırdı.

Bundan əlavə, Azərbaycanda hərbi mühəndislik təhsilinin inkişafında beynəlxalq əməkdaşlıq mühüm rol oynamışdır. NATO və digər ölkələrlə tərəfdaşlıq mübadilə proqramları, birgə təlimlər və təlim kursları üçün imkanlar yaratdı. Bu əməkdaşlıq biliklərin ötürülməsini, qabaqcıl texnologiyalarla tanış olmağı və hərbi

mühəndislik təhsilində ən yaxşı təcrübələrin öyrənilməsini asanlaşdırdı.

Silahlı qüvvələrin müasir tələblərə artan tələbatını təmin etmək və yeni texnologiyanın hərbi kadrlara mənimsənilməsi istiqamətində hərbi təhsil müəssisələrində təlimin yeni mərhələsinin tətbiqinə yol açdı. Nümunəvi pedaqoji yanaşmalar interaktiv təlim metodlarını, müasir texnologiyalardan istifadəni və layihə əsaslı öyrənməni özündə birləşdirərək inkişaf etməyə davam etdi. Tənqidi təfəkkürün, liderlik bacarıqlarının və uyğunlaşma qabiliyyətlərinin inkişafına diqqət yetirildi. Kibertəhlükəsizlik və informasiya texnologiyaları kimi fənlərin inteqrasiyası mühəndislərin rəqəmsal mühitdə yaranan problemlərini həll etdi.

Azərbaycan hərbi-mühəndislik təhsili sistemini gücləndirmək üçün beynəlxalq əməkdaşlığa da qoşulub. NATO və digər beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq bilik mübadiləsinə, kurikulumun hazırlanmasına və fakültə hazırlığına kömək etmişdir. Belə əməkdaşlıqlar azərbaycanlı hərbi-mühəndis tələbələrini və pedaqoqları üçün

bu sahədə qabaqcıl təcrübə və qlobal təcrübədən faydalanmaq üçün imkanlar yaratmışdır [6].

NATO ilə inteqrasiya və Texnologiyanın inkişafı Azərbaycanın xüsusi təyinatlı təhsil müəssisələrinin hərbi-mühəndislik təhsilinin formalaşmasında həlledici rol oynamağa başladı. Kompüter dəstəklidizayn (KDD), coğrafi informasiya sistemləri (GIS) və virtual reallıq (VR) simulyasiyalarının inteqrasiyası mühəndislik təliminin effektivliyini artırdı. Bu texnoloji vasitələr tələbələrə simulyasiya edilmiş mühitdə praktiki bacarıqları inkişaf etdirməyə, tənqidi düşünmə, problem situasiya və qərar qəbul etmə bacarıqlarını inkişaf etdirməyə imkan verdi [5]. Azərbaycanda hərbi-mühəndislik təhsilinin tarixi əhəmiyyətli irəliləyişlər göstərsə də, onun gələcək inkişafı üçün hələ də həll edilməli olan vəzifələr vardır.

Bu çətinliklərdən bəzilərinə aşağıdakılar daxildir:

Fakültələrin inkişafı: Fakültələrin inkişafı deyəndə, inkişaf etmiş ölkələrdə mövcud olan Hərbi İnstitutların fakültələrinin örnək fəaliyyət istiqamətləri nəzərdə tutulur. İxtisaslar üzrə yeni fakültənin yaradılması hərbi-mühəndislik təhsilinin uğuru üçün çox vacibdir. Bacarıqlı təlimatçıları cəlb etmək və saxlamaq üçün davamlı peşəkar inkişaf proqramları üzrə təşviqləri həyata keçirilə bilər. Beynəlxalq institutlarla əməkdaşlıq işə fakültə mübadiləsi proqramlarını asanlaşdıraraq, biliklərin ötürülməsinə və müxtəlif pedaqoji yanaşmalara rəvac verilməsinə şərait yarada bilər.

Texnoloji təkmilləşdirmələr: Texnologiya sürətlə irəliləməyə davam etdikcə, hərbi-mühəndislik təhsilinin ən son alətlər və texnikalarla daim yenilənməsi baş verəcək. Müasir avadanlıq, proqram təminatı və simulyasiya texnologiyalarına müntəzəm investisiyalar praktiki təlimin effektivliyini artıracaq və tələbələrin real dünya çağırışlarına hazır olmasını təmin edəcək.

Kurrikulumun uyğunlaşması: Hərbi-mühəndislik təhsilinin kurrikulumu davamlı olaraq qiymətləndirilməli və inkişaf edən müdafiə ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmalıdır. Hərbi ekspertlər, sənaye mütəxəssisləri və digər maraqlı tərəflərlə müntəzəm məsləhətləşmələr kurrikulumun aktuallığını və hərbi sektorda yaranan mühəndislik tələblərinə cavab verməsinə təmin edə bilər.

Tədqiqat və innovasiya: Hərbi-mühəndislik təhsili müəssisələrində tədqiqat və innovasiyala-

rın təbliği və təşviqi hərbi texnologiya və mühəndis hazırlığı üzrə problemlərin həllərində irəliləyişlərə töhfə verə bilər. Tədqiqat mərkəzlərinin yaradılması, akademiya(hərbi institutlar) ilə sənaye arasında əməkdaşlığın gücləndirilməsi o cümlədən tədqiqat nəşrləri, layihələri üçün stimulların təmin edilməsi tələbələr və müəllimlər arasında innovasiya mədəniyyətini stimullaşdırma bilər.

Beynəlxalq əməkdaşlıq: Gələcəkdə uzunmüddətli, davamlı beynəlxalq əməkdaşlıq Azərbaycanda hərbi-mühəndislik təhsilinin səmərəli fəaliyyətini genişləndirə bilər. Birgə tədqiqat layihələrində, mübadilə proqramlarında və beynəlxalq konfranslarda iştirak etmək bilik və təcrübə mübadiləsinə və müxtəlif təhsil sistemləri və təcrübələri ilə tanış olmağı asanlaşdırma bilər. Bu beynəlmilləşmə Azərbaycan hərbi mühəndislərinin qlobal dünyagörüşünü artıracaq və mədəniyyətlərarası anlaşmanı gücləndirəcək.

Azərbaycanda hərbi-mühəndis təhsilinin gələcək perspektivləri ümidvericidir. Silahlı qüvvələrin modernləşdirilməsi üzrə davam edən öhdəliklər, təhsil infrastrukturunun və kurikulumların təkmilləşdirilməsi ilə birlikdə akademik heyətin yüksək peşəkarlıq fəaliyyətini təmin etmək və qabaqcıl hərbi mühəndislik işçi qüvvəsini inkişaf etdirmək əzmini nümayiş etdirir.

Azərbaycan Respublikasında hərbi-mühəndislik təhsilinə rəhbərlik edən bu təhsilin müasir tələblərə cavab verən kadrların hazırlığında ən nümünəvi modelini yaratmaq üçün davamlı səylər nümayiş etdirirlər. Onilliklərin pedaqoji mərhələlərində Azərbaycan, Bakı Ali Birləşmiş Komandanlıq məktəbi, Politexnik İnstitutu və İnşaat mühəndisləri institutunda başladığı ilk vaxtlardan hazırkı Milli Müdafiə Universitetindəki modernləşdirmə təşəbbüslərinə qədər mülki və hərbi mühəndislərin hərtərəfli təhsilini təmin etməyə çalışıb [7]. Əsas pedaqoji yeniliklər əhəmiyyətli vəzifələrin icrası nəticəsində, fənlərarası öyrənmə və texnologiyanın inteqrasiyası, kurrikulumun və tədris metodlarının formalaşmasında həlledici rol oynamışdır.

Azərbaycan müdafiə qabiliyyətini inkişaf etdirməyə və gücləndirməyə davam etdikcə, hərbi-mühəndislik təhsili onun silahlı qüvvələrinin təməl daşı olaraq qalacaq. Tarixi trayektoriyanı və pedaqoji yanaşmaları təhlil etməklə biz əldə edilmiş texniki tərəqqini qiymətləndirə və daha da təkmilləşdirə bilərik.

Nəticə. Azərbaycan Respublikasında hərbi-mühəndis təhsilinin tarixinin pedaqoji təhlili onun müstəqilliyinin ilk illərindən bu günə qədər mühüm təkamülü üzə çıxarır. İxtisaslaşmış müəssisələrin yaradılması, kurikulumun təkmilləşdirilməsi, praktiki təlimlərin inteqrasiyası, texnoloji irəliləyişlər və beynəlxalq əməkdaşlıqlar mühüm hərbi-mühəndislik təhsili sisteminin inkişafına kömək etmişdir. Bu sistem hərbi mühəndisləri Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin üzvləşdiyi mühəndislik problemlərini həll etmək üçün lazımi bacarıq və biliklərlə təchiz edir. Azərbaycan silahlı qüvvələrini müasirləşdirməyə davam etdikcə, hərbi-mühəndislik təhsilində pedaqoji yanaşmalar milli müdafiənin gələcək tələblərinə cavab vermək üçün innovativ texnika və texnologiyaları əhatə etməklə daha da inkişaf edəcək.

Problemin aktuallığı. Azərbaycan Respublikasında hərbi mühəndislik təhsilinin tarixi sovet dövründən ilhamlanmış modeldən daha yeni, praktik və interaktiv yanaşmaya doğru dinamik pedaqoji təkamül nümayiş etdirir. Buda dissertasiya işinin mövzunu daha da aktuallaşdırır.

Problemin elmi yeniliyi. Azərbaycan Respublikasında hərbi-mühəndis təhsilinin tarixinin pedaqoji təhlili onun müstəqilliyinin ilk illərindən bu günə qədər mühüm təkamülü üzə çıxarır. İxtisaslaşmış müəssisələrin yaradılması, kurikulumun təkmilləşdirilməsi, praktiki təlimlərin inteqrasiyası, texnoloji irəliləyişlər və beynəlxalq əməkdaşlıqlar mühüm hərbi-mühəndislik təhsili sisteminin inkişafında səmərəli olmuşdur. Bu sistem hərbi mühəndisləri Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin üzvləşdiyi mühəndislik problemlərini həll etmək üçün lazımi bacarıq və biliklərlə təchiz etməsi, mühəndislik üzrə kadrların hazırlanmasında mühüm rol oynayır. Bu tədqiqatın məqsədi ölkənin müdafiə sahəsindəki əldə olunan müstəsna nailiyyətlərinə diqqət yetirərək, Azərbaycan Respublikasında hərbi – mühəndis təhsilinin tarixi aspektlərinin təhlil etməkdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Problemim məzmunu, orada yer alan fikirlər, əsas elmi ideyalar və tədqiqatın nəticələri hərbi ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat, magistratura pilləsində təhsil alan tələbələr, doktorantlar və hərbi institutun müəllimləri üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi. Mühəndis qoşunları hissə və bölmələrinin döyüş hazırlığı proqramı. – Bakı: Hərbi nəşriyyat, – 2007. – 360 s.
2. Piriyev, H.K., Həmidov, M.P., Həşimov, E.Q. Hərbi təhsildə təlim metodları. Metodik vəsait // – Bakı: Hərbi nəşriyyat, – 2017, – 52 s.
3. Sadıqov, F.B. Ümumi pedaqogika. / F.B. Sadıqov. – Bakı: Maarif, – 2023, – 852 s.
4. Piriyev, H.K., Həşimov, E.Q., Talıbov, Ə.M. Xüsusi təyinatlı ali təhsil müəssisələri üçün pedaqoji kadr hazırlığının bəzi məsələləri / Hərbi bilik. – 2014, № 4, – s. 3-9
5. Ağayev, Ş.O., Talıbov, Ə.M., Həşimov, E.Q. Hərbi təhsildə müasir pedaqoji texnologiyalar. Fənn proqram // – Bakı: Hərbi nəşriyyat, – 2016, – 28 s.
6. Həşimov, E.Q. NATO ölkələrində hərbi təhsilin konseptual əsasları / Hərbi bilik. – 2010, № 6,
7. <https://mod.gov.az/az/azerbaycan-ordusunun-herbi-elm-ve-tehsil-sistemi-326/>

E-mail: amilodas@gmail.com

Rəyçilər: *ped.elm.dok., prof. F.B. Sadıqov,*
biol.ü.fəls.dok., Q. Əliyev

Redaksiyaya daxil olub: 17.10.2023